



AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
<http://ageconsearch.umn.edu>
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

**A MAGYAR TÁRSADALOM FENNTARTHATÓSÁGGAL KAPCSOLATOS
ATTITÜDJÉNEK VIZSGÁLATA**

Investigation of Hungarian society's attitude in connection with sustainability

KÓRIK Krisztina

Összefoglalás

Tanulmányomban a magyar társadalom fenntarthatósággal kapcsolatos attitűdjét, véleményét, fogyasztói szokásait vizsgáltam meg egy 29 pontból álló kérdőív segítségével. Tanulmányom célja, hogy a napjainkban egyre nyilvánvalóbbá váló globális problémák hátterét a hazai társadalom viszonylatában feltárjam, megismerjem az egyének e témával kapcsolatos tudását, véleményét, továbbá megértsem az egyéni motivációkat, döntési privilégiumokat a mindennapi fogyasztás során.

A válaszok kiértékelésének néhány fontos megállapítása az alábbiakban foglalható össze: a magasabb iskolai végzettség és a magasabb jövedelem a kérdőívre kapott válaszok alapján pozitívan befolyásolja az egyéni döntéseket és attitűdöt, valamint kiderült az is, hogy az idősebbek több figyelmet szentelnek bizonyos fenntarthatósággal kapcsolatos kérdéseknek.

A tanulmány megírása számomra is nagy tanulság volt. Az egészen apró, hétköznapi dolgoktól kezdve a globális, egész Földet érintő problémákig sok mindent átgondoltam és talán mondhatom azt is, megtanultam. Éppen ezért úgy gondolom, ha rajtam kívül még néhány ember, aki olvassa írásomat, vagy kitöltötte

kérdőívemet, elgondolkodik a leírtakon, a világ berendezkedésén, azon, hogy vajon tényleg szükségünk van-e a 20. pár cipőnkre, palackozott ásványvízre, vagy akár évente új televízióra, akkor úgy érzem sikerült elérnem a tanulmánnyal kapcsolatban önmagam elé kitűzött célt és megérte a hosszú munkát ennek a témának szentelni. Ezt persze döntse el helyettem az Olvasó.

Kulcsszavak: fenntartható fejlődés, magyar társadalom, attitűd

Abstract

In this study I investigate the Hungarian society's attitude, opinion and consumer habits in connection with sustainability with the help of a questionnaire that consists of 29 questions.

The purpose of this study was to discover the background of the current global problems which are more and more visible today, to get to know the individual's knowledge and opinion related to this topic and furthermore: to understand the personal motivations and preferences of the decisions in the process of everyday consumption.

Some of the main conclusions of the assessment of the answers are: the higher education and salary –based on the

answers of the questionnaire – have a positive effect on the personal decisions and attitude. What is more it turned out that the elderly pay more attention to certain questions related to sustainability.

Writing this study was edifying to me too. I have managed to think through a lot of issues from the tiny everyday things to the global problems. I might say that I could learn a lot from these issues. That's why I think if a few people besides me who read my study or answer to the questionnaire

thought about what they have read, about the rules of the world, about the necessity of buying our twentieth pair of shoes, bottled water or a new television every year, I would feel I have hit the target I set to myself in this study and that it was worth to concentrate on this topic for such a long time. Of course it is up to the Reader to decide this.

Keywords: *sustainable development, Hungarian, society, attitude*

Bevezetés

A globalizáció előnyei vitathatatlanok. Az emberek könnyedén új kultúrákat, más szemléletmódokat ismerhetnek meg, ezáltal nyitottabbak és talán elfogadóbbak lesznek egymás iránt. Ezen előnyök mellett azonban a globalizációnak, akárcsak a technológiai fejlődésnek, nemkívánatos mellékhatásai is vannak. Ezeknek a mellékhatásoknak és az egyre gyorsabban megjelenő technikai vívmányoknak köszönhetően a modern globális társadalomnak új, gazdasági, környezeti és szociális kihívásokkal kell szembenéznie. Világszerte tombol az ivóvízhiány, az éhezés, hatalmas a szakadék a szegények és a gazdagok életszínvonala között, a környezet egyre gyorsuló iramban amortizálódik, a fosszilis energiahordozók kimerülőben vannak. Az emberek egyre jobban elidegenednek egymástól, a közösségek szétesnek, kultúráink és értékrendjeink eltűnőben vannak. Mindezen problémákkal különböző formában számos hazai és nemzetközi szakirodalomban találkozhatunk. Elsőként egy amerikai író, Rachel Carson 1962-ben megjelent „*Néma tavasz*” című írása hívta fel az emberek és államok figyelmét a környezeti problémákra, akik a könyv hatására elkezdtek foglalkozni a környezetvédelem kérdéskörével. A könyvben az író egy utópisztikus világ rémképét festi le, ahol a mértéktelen vegyszerhasználat következtében a madarak és az élővilág pusztulásnak indul, innen a cím „*Néma tavasz*”.

A Dinya [2008] által is említett „TOP-10” globális kihívás olyan, egymással összefüggő elemeket tartalmaz, mint például az éhezés, energiahiány, népesedés, háború, környezet, stb. Az elemek együttesen egy olyan problémahalmazt alkotnak, melynek megoldása a fenntartható fejlődés igazi feladata. Igen súlyos problémákkal állunk tehát szemben, melyek mielőbbi megoldásra várnak.

Anyag és módszer

Tanulmányom célja, hogy a fent említett problémákra még jobban rávilágítsak, valamint egy kérdőíves felmérés segítségével szeretném megérteni a világszerte és hazánkban működő folyamatokat, megismerni a magyar emberek ezen jelenségekkel kapcsolatos hozzáállását, attitűdjét, ismereteit. A tanulmányban továbbá arra keresem a választ, hogy a társadalom egyes tagjainak fenntarthatósággal kapcsolatos attitűdjét milyen körülmények befolyásolják elsősorban. Ennek kapcsán az alábbi hipotézist fogalmaztam meg.

Hipotézis: az egyének fenntarthatósághoz való hozzáállását a magasabb iskolai végzettség és a jobb anyagi helyzet pozitívan befolyásolja, a fiatalabb generációk pedig tájékozottabbak a

témával kapcsolatban, jobban érdeklődnek és több figyelmet fordítanak jövőbeli életterük megóvására.

Primer kutatásom bemutatása előtt néhány gondolatban szeretnék kitérni a fenntartható fejlődés, mint koncepció bemutatására.

Néhány szó a fenntarthatóságról

A fenntarthatóság, a fenntartható fejlődés fogalma az elmúlt évtizedek során sokat változott. Ma már a legtöbben egyetértenek abban, hogy a fenntartható életmód nem csupán környezetvédelemről szól. Az 1992-ben, Rióban megrendezett ENSZ Környezet és Fejlődés Világkonferencián a környezeti kérdéseket összekapcsolták a gazdasági fejlődéssel és a fenntartható fejlődés már, mint koncepció jelent meg. Az ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága tehát már komplex összefüggésekben vizsgálta a fenntartható fejlődés megvalósítását. Sebestyén [2011] a bizottság által is megfogalmazott három alappillért, a **természeti-környezeti, gazdasági és társadalmi pillért** a „Föld trilemmája”¹⁰-ként azonosította. Ha a trilemma eredeti filozófiai megfogalmazásából indulunk ki, akkor könnyen beláthatjuk, hogy az elkövetkezendő években, évtizedekben óriási erőfeszítéseket kell tennünk azért, hogy a három dimenzió között harmóniát teremtsünk, annak érdekében, hogy a trilemma elvének ellentmondva mégis megvalósulhasson az egyensúly, azaz mindhárom szempont egyszerre érvényesülhessen. A három terület közötti harmónia a fenntartható fejlődés alapkövetelménye, nyilvánvaló ugyanis, hogy egyik részterület fejlesztése sem lehetséges a többi terület javítása nélkül. Hiszen mi értelme van a gazdasági növekedésnek, ha az nem a társadalom jólétét szolgálja, hosszú távon pedig elképzelhetetlen a gazdaság növekedése, ha az nem a természeti-környezeti tényezők összhangjával teljesül. A harmónia megteremtéséhez pedig a gazdasági növekedés helyett a gazdasági fejlődés (azaz jobbnak, nem nagyobbak lenni) elérése lehet a cél. Ehhez azonban, elsősorban fogyasztásra berendezkedett értékrendünket, a társadalom hozzáállását, a gazdasági szereplők gondolkodásmódját és az ipari fejlődés következtében megindult, napjainkra pedig rendkívül felgyorsult pusztító folyamatokat kell megváltoztatni, illetve megfelelő irányba terelni.

A környezeti pillér kihívásai

Az ember földi jelenlétének hatására, az emberi tevékenység és a természet állapota közötti kölcsönhatások leírására számos elmélet létezik. Karcagiék [2012] cikkükben arról írnak, hogy a fenntarthatóság igazi globális kihívása a technoszféra¹¹ és a természeti környezet állománya közötti helyes egyensúly megtalálásában rejlik. Szarka [2010] az ember és a környezet közötti kapcsolatot az alábbiakban foglalja össze: környezeti hatásnak az emberi tevékenység természeti következményeit nevezi és az emberi beavatkozásnak 3 lényeges összetevőjét különbözteti meg:

- (1) geo- hidro- atmoszféra szennyezése,
- (2) az a terület, amit az adott energiafajta kiaknázása a természettől elvesz,
- (3) a természeti erőforrások kiaknázásának mértéke.

A fenti, Szarka által összefoglalt hatások közül bio- és geo szakemberek egybehangzó véleménye alapján a harmadik, azaz a Föld természeti tőkéjének felélése jelenti a legnagyobb globális problémát [Szarka, 2010], tehát a fenntartható fejlődés egyik legnagyobb kihívása a fosszilis energiahordozók helyettesítése alternatív energiaforrásokkal. Magyarországon a

¹⁰ „A trilemma eredetileg filozófiai fogalom, a dilemma „háromváltozós” formája. Olyan döntési helyzetet jelent, amelyben adott három lehetőség együttes választása nem lehetséges.” [Sebestyén, 2011, 3. o.]

¹¹ Technoszféranak a természeti környezetben, a földi természeti rendszerben az ember által létrehozott világot nevezzük. [Karcagi-Kováts – Kuti, 2012]

megújuló energiatermelésen belül a biomassza képviseli a legnagyobb arányt: 2010-ben 91,4%-ot [Freid, 2012], így valószínűsíthető, hogy a geotermikus energia – melynek aránya 5,2% volt 2010-ben [Freid, 2012] – mellett továbbra is meghatározó részt képvisel majd a hazai megújuló energiák között.

A gazdasági pillér aspektusai

A World Economic Forum (WEF) tevékenysége már 3 évtizede segíti a politikusok és döntéshozók munkáját világszerte. Kutatásai segítenek megérteni a gazdasági fejlődés kulcsfontosságú tényezőit, hogy egyes országok miért fejlettebbek, gazdagabbak másoknál, valamint igyekszik tanácsokkal szolgálni a nemzeti, vagy éppen vállalati fejlesztésekre vonatkozóan. A 2011-2012-es jelentésükben felhívják a figyelmet arra, hogy a fizikai környezetünkhöz való hozzáállás kihat a teljes gazdaság állapotára, jövőbeli termelékenységére. [Schwab – ed., 2011] A természeti környezetre gyakorolt emberi hatást szemléltetik az ún. ökológiai lábnyommal¹² kapcsolatos számítások is, melyek alapján már 1987 óta „ökológiai túllövésben” vagyunk. [Dinya, 2009] A közelmúlt ökológiai lábnyom-számításainak tükrében igencsak elgondolkodhatunk a Latouche [2011] által ismertett adatról, mely szerint az egy főre eső földterület nagysága ma 1,8 hektár. Ha ezt összevetjük a WWF (World Wide Fund for Nature, magyarul Természetvédelmi Világalap) 2012. évi jelentésében szereplő értékekkel, (a világ nagy részén az egy főre eső ökológiai lábnyom értékek 2 és 8 közé esnek [Grooten, ed., 2012], akkor feltehetjük magunknak a kérdést: meddig tartható fenn ez a jelenlegi állapot, hová vezet minket ez a rendszer? Latouche [2011, 29. o.] könyvének hátlapján kiemelve található az elgondolkodtató válasz: „*Ha valaki azt hiszi, hogy egy véges világban létezhet végtelen növekedés, annak vagy elment az esze, vagy közgazdász.*”

Tanulságos a hozzáállás, melyre Hans-Perg Pöttering, az Európai Parlament elnöke is rámutatott: „*a jólét nem csupán a növekedésről szól, hanem egészségről, környezetről, szellemről és kultúráról.*” [Beyond GDP, 2007, 4. o.] Ezt szem előtt tartva kellene tehát jövőbeli elvárásainkat is kialakítanunk.

A társadalmi pillér szempontjai

Láng [2003] könyvében részletesen ír a 2002-ben, Johannesburgban megrendezett konferencia Európai – Észak-Amerikai regionális kerekasztal értekezletéről, melyen a következőképpen nyilatkoztak a szerepekről:

„A fenntartható fejlődés gyakorlati megvalósítása főleg az önkormányzatok és a vállalatok területén megy végbe. A kormányok szerepe elsődlegesen abban áll, hogy gazdasági eszközökkel a szükséges mértékben erősítsék a pozitív folyamatokat.” [Láng, 2003, 42. o.]

Ha a globális világ jelenlegi erőviszonyait végiggondoljuk, a fenti megállapítással könnyen egyetérthetünk. Egy-egy multinacionális vállalat éves árbevétele ugyanis sokszor nagyobb, mint egyes országok éves GDP-je. A KSH adatai szerint Magyarország 2012. évi GDP-je például közel 100 milliárd euró volt, míg a Forbes éves jelentése szerint az Exxon Mobile multinacionális vállalat 2012. évi bevétele 420 milliárd dollár, azaz körülbelül 280 milliárd euró. [KSH, 2013; Forbes honlap, 2013]

Egyértelmű tehát, hogy nagyságrendjükénél, gazdasági hatalmuknál fogva a vállalatok fontos szerepet játszanak a fenntartható fejlődés, vagy ha úgy tetszik, egy élhetőbb, igazságosabb, a

¹² Ökológiai lábnyom: az a föld- és vízterület, melyre egy meghatározott emberi népességnek szüksége van egy meghatározott életszínvonal végtelen ideig való eltartásához. [Global Footprint Network honlap, 2013]

környezet és az emberiség fennmaradását és jólétét is biztosító világ megvalósításában. Véleményformáló erejükkel pedig a fogyasztók hozzáállását is meghatározhatják, ezért ebben a megközelítésben jelentőségük még kiemelkedőbb.

Azokat a kereteket azonban, amelyek között a vállalatok tevékenysége mozoghat, a mindenkori kormánynak kell meghatározni, természetesen a kollektíven elfogadott társadalmi értékrend elvárásainak megfelelően, mely értékrendet viszont az emberek alakíthatják ki, így bezárva a szereplők körét és kifejezve személyes véleményemet, mely szerint a fenntartható fejlődés csak a mi, az „átlagemberek” kezdeményezésével és hathatós együttműködésével valósulhat meg.

Láthatjuk tehát, hogy a környezetvédelem nem választható külön a társadalmi és a gazdasági vonatkozásoktól. Sőt, ahogy Kováts-Németh Mária összegzi Wheeler – Bijur és Varga megállapításait: *„a tudósok egyre többen fogalmazzák meg, hogy a fenntarthatóság, a környezetvédelem sokkal inkább társadalmi, pszichológiai kérdés, semmint pusztán természettudományos problémák összessége.”* [Kováts-Németh, 2011, 1173. o.]

Kováts-Németh, a fenntarthatóságra nevelés szükségességéről írt cikkében inkább morális elvnek tekinti a fenntarthatóságot, mely *„a béke, emberi jogok, igazságosság gondolatkörökhöz kötődik. Összefonódik a természettudományokkal, a politikával, a közgazdaságtannal, ám elsődlegesen mégis kulturális kérdés: milyen értékek fontosak, milyen a természettel a kapcsolatunk?”* [Kováts-Németh, 2011, 1173-1174. o.]

Fontos tényező tehát, személy szerint úgy gondolom az egyik legfontosabb –, hogy a társadalom hozzáállása és ez által a következő generációk nevelése is új irányba mozduljon el.

A következőkben a primer kutatásom segítségével a jelenleg hazánkban uralkodó társadalmi hozzáállást igyekszem megvizsgálni.

Primer kutatás a magyar társadalom attitűdjéről

A magyar társadalom fenntarthatósággal kapcsolatos véleményét, fogyasztói szokásait tehát egy 29 pontból álló kérdőív segítségével vizsgáltam meg. Hipotézisemet ezen primer kutatási módszer segítségével igyekszem igazolni, vagy cáfolni. Összesen 129 kitöltött kérdőívet kaptam vissza a válaszadóktól, akiknek 66%-a volt nő és 44%-a férfi.

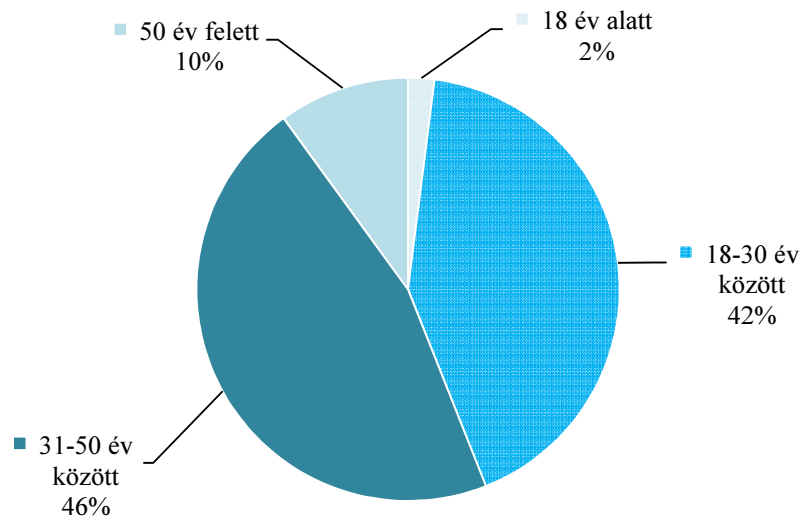
A következőkben a kérdőívre kapott válaszok kiértékelését mutatom be, majd a későbbiek folyamán a válaszok segítségével a tanulmány elején felállított hipotézisemet vizsgálom meg.

Eredmények

Általános kérdések

A kérdőív első részében a személyes adatokra vonatkozó kérdéseket tettem fel, melyek alapján nem, korcsoport, iskolai végzettség, foglalkozás, lakóhely és jövedelem szerint csoportosíthattam a válaszadókat.

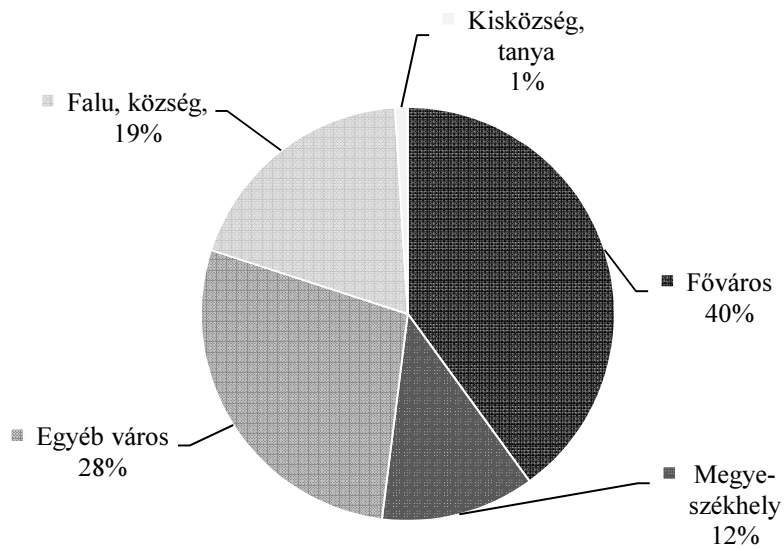
Ezek alapján elmondható, hogy a válaszadók 66%-a volt nő és 44%-a férfi, életkor, lakóhely, legmagasabb iskolai végzettség és jövedelmi helyzet szerinti megoszlásuk pedig a következőképpen alakult (1-4. ábra):



Forrás: saját szerkesztés

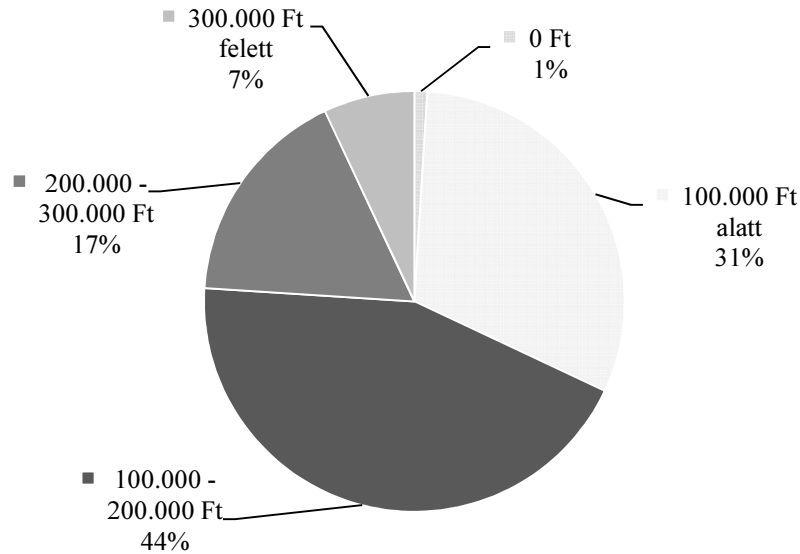
1. ábra Korcsoport szerinti megoszlás

Az 1. ábra alapján jól látható, hogy a válaszadók közül a legnagyobb arányt a 31 és 50 év közöttiek képviselik, lakóhely szerint (2. ábra) pedig a fővárosiak voltak többségben (40%).



Forrás: saját szerkesztés

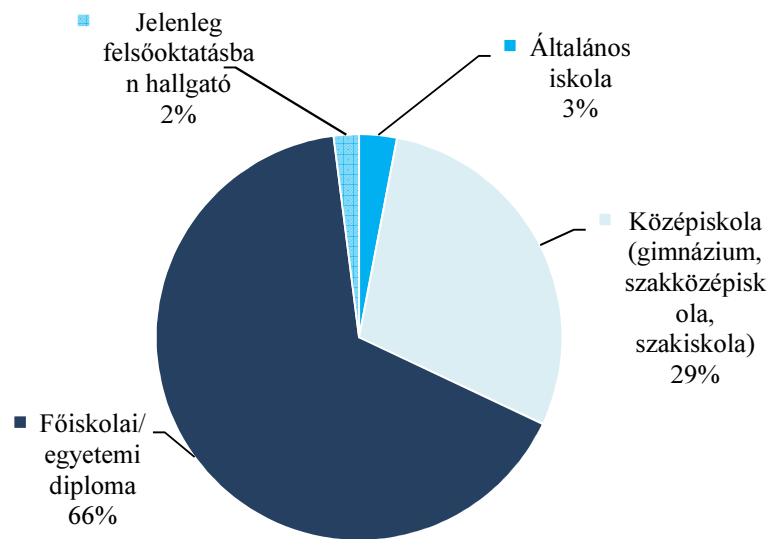
2. ábra Lakóhely szerinti megoszlás



Forrás: saját szerkesztés

3. ábra Egy főre eső havi nettó jövedelem szerinti megoszlás

A válaszadók közel felének egy főre eső jövedelme 100.000.- és 200.000.- forint között van, de jelentős arányt képviselnek a 100.000.- forint alatti jövedelemmel rendelkezők is (30%), 3. ábra). A következő ábra a kérdőívet kitöltők legmagasabb iskolai végzettségét mutatja, a legnagyobb csoportot a főiskolai/egyetemi diplomával rendelkezők alkotják (66%).



Forrás: saját szerkesztés

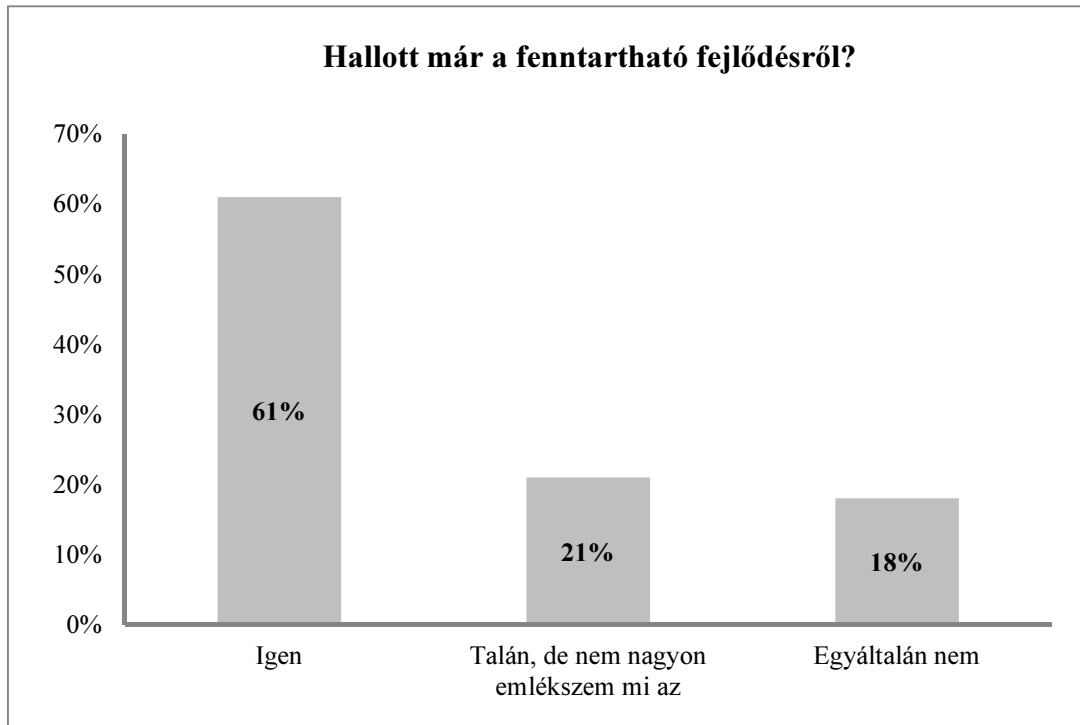
4. ábra Iskolai végzettség szerinti megoszlás

Az adatok alapján tehát a 129 válaszadó közül a legtöbben a 18-50 év közötti korosztályba tartoznak és többségben vannak a városban lakók (főváros, város, megyeszékhely: összesen 80%). A jövedelmeket tekintve a legnagyobb arányt tehát a 100-200 ezer forint között keresők teszik ki (44%), de magas a 100 ezer forint alatt keresők aránya is (33%), 200 ezer forint felett csupán 24% keres. Iskolai végzettség tekintetében magas a főiskolai/egyetemi diplomával rendelkezők (66%), ezután pedig a középiskolát végzettek (29%) aránya. Az egy háztartásban élők számát nem ábrázoltam, az adatok egytől ötig vegyes képet mutatnak, a

legtöbben (36%) kétfős háztartásban élnek. Foglalkozásukat tekintve a többség (67%) alkalmazott.

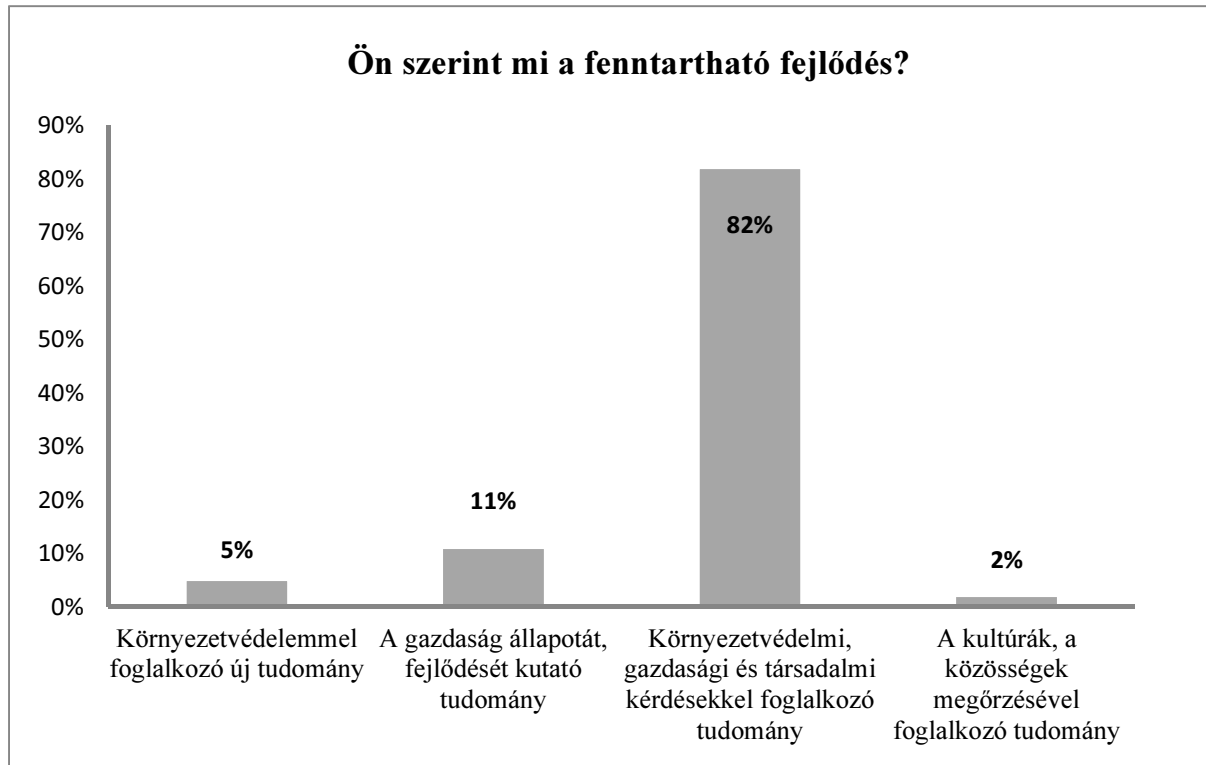
A fenntartható fejlődés általános ismerete

A kérdőív második részében a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos tájékozottságra, véleményekre voltam kíváncsi. Már az első erre vonatkozó kérdés alapján érdekes adatokat kaptam, ugyanis a megkérdezettek 39%-a még nem hallott róla, vagy nem tudja, mi az a fenntartható fejlődés (5. ábra), habár a bizonytalanok közül sokan mégis jól emlékeznek, vagy gondolkodnak a fenntarthatóság fogalmáról (6. ábra).



Forrás: saját szerkesztés

5. ábra A fenntartható fejlődés általános elterjedtsége

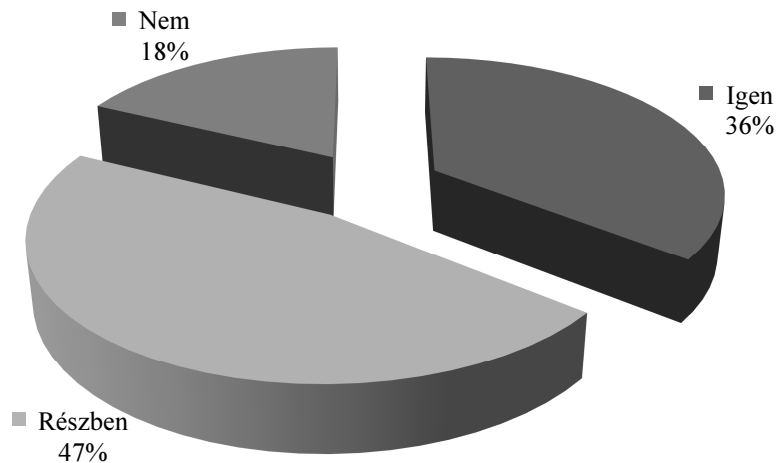


Forrás: saját szerkesztés

6. ábra A fenntartható fejlődés fogalmának általános ismerete

A fenti adatok alátámasztják korábbi véleményemet, mely szerint az emberek egy része nyilvánvalóan nem foglalkozik a fenntarthatósággal, hiszen még nem is hallott róla, vagy nem tudja pontosan mi az. Pedig arra a kérdésre, hogy „Ön szerint a környezetvédelem a központi/kormányzati intézkedéseken múlik, vagy magánszemélyként mi is tehetünk valamit a környezet megóvásáért?”, az emberek 95%-a válaszolta, hogy az emberek, a kormány és a vállalatok közös feladata. Az együttműködési hajlandóság tehát adott, a terjesztésben viszont fontos szerepe lenne mind a helyi közösségeknek, mind a vállalatoknak, mind pedig a kormányzatoknak, hogy minél szélesebb körben megismertessék a problémákat, az egyéni feladatokat, lehetőségeket a társadalom tagjaival és rászokassák a lakosságot bizonyos rendszerek használatára. Ilyen rendszer például a szelektív hulladékgyűjtés is. Ebben a kérdésben jelenleg nem állunk túl jól, a megkérdezettek 65%-a válaszolta ugyanis, hogy nem, vagy csak részben gyűjti szelektíven a hulladékot (7. ábra).

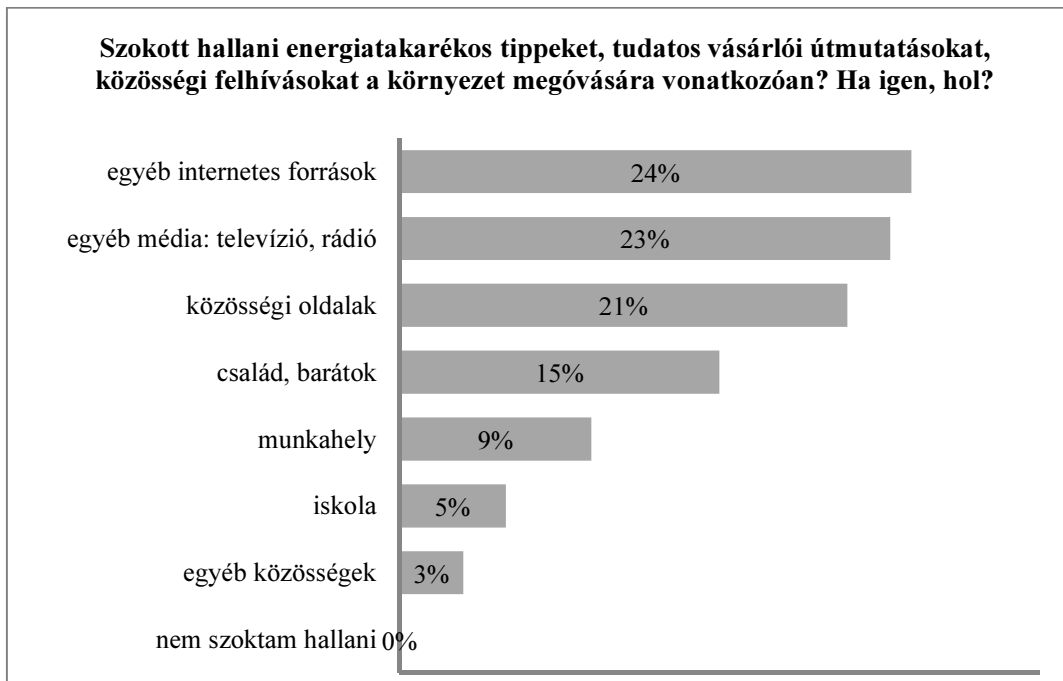
Ön szelektíven gyűjti a hulladékot?



Forrás: saját szerkesztés

7. ábra Szelektív hulladékgyűjtés a lakosság körében

A terjesztés csatornáit közül jelenleg a média; az internet, rádió, televízió, közösségi oldalak a leghatékonyabbak (8. ábra).



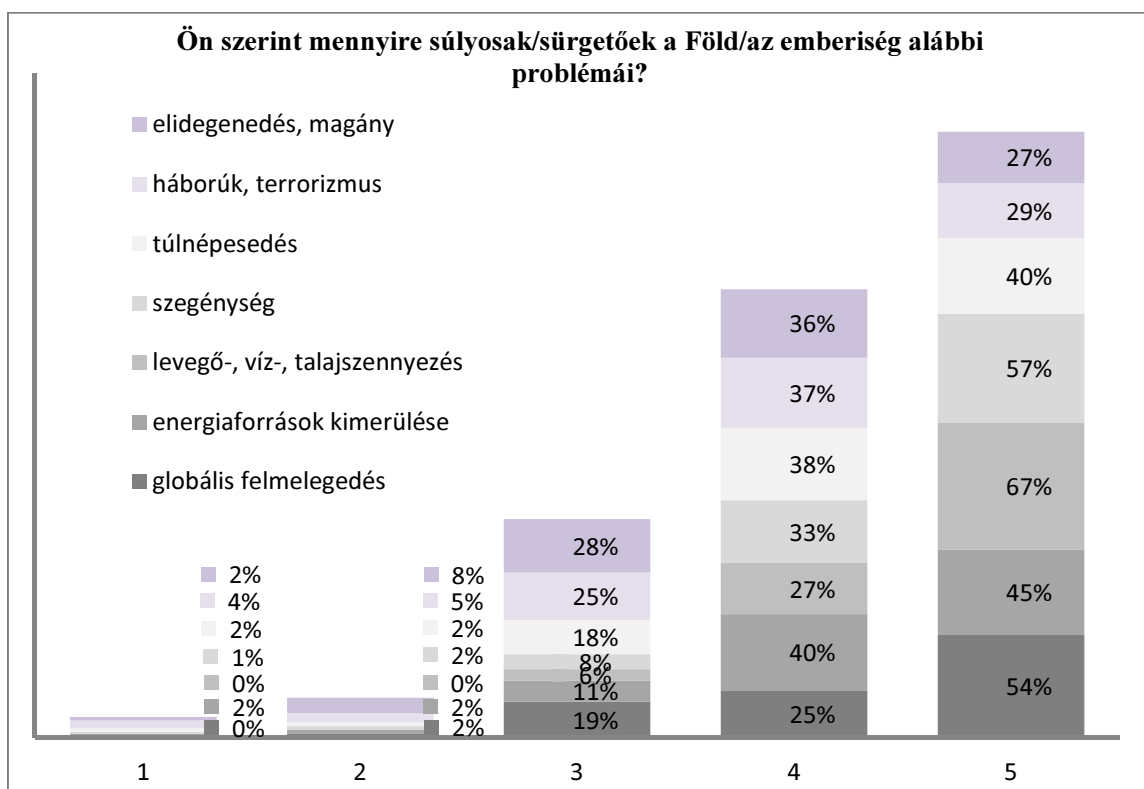
Forrás: saját szerkesztés

8. ábra A figyelemfelkeltés jelenlegi csatornáinak szerepe

Tekintve, hogy a válaszadók csupán 5%-a tanul, az iskola, mint tájékoztató fórum nem nagy arányban jelenik meg a válaszokban és a fenti ábrán, de a gyermekek nevelésének fontosságában a válaszadók nagy része egyetért: arra a kérdésre ugyanis, hogy mennyire tartják fontosnak a gyermekek fenntarthatóságra nevelését, 89% a maximális 5 ponttal válaszolt. Az elmúlt években a fenntarthatóságra nevelésnek már különböző területei alakultak ki: környezeti-, globális- és egészségnevelés, állampolgári nevelés, együttműködésre nevelés, erkölcsi, multikulturális nevelés, stb. [Czippán és társai, é. n.] Ezen

irányzatok elnevezésüknek megfelelően más és más célt helyeznek előtérbe, ám sok átfedés is van közöttük, hiszen mindezen elméletek végcélja a fenntartható fejlődés megvalósítása a megfelelő erkölcsi normák felállításával, saját magunk és a jövő generáció szemléletének formálásával. Ezek a feladatok, az önvizsgálat és a fenntarthatóságra nevelés egy ehhez nem szokott kultúrában természetesen óriási kihívás elé állítja mind a magánembereket, a szülőket és pedagógusokat, mind a szervezetek vezetőit, a politikusokat, de éppen ezért szükséges egymás figyelmének felkeltése a téma iránt, az egymástól való tanulás, a közös gondolkodás és cselekvés.

A globális felmelegedésről, erőforrásaink fogyásáról, vagy a terrorizmusról már valamennyien hallottunk. A 10. kérdésben arra kerestem a választ, hogy általánosságban az emberek hogyan ítélik meg ezen problémák súlyosságát. A válaszokat a 9. ábrán összegzem.



Forrás: saját szerkesztés

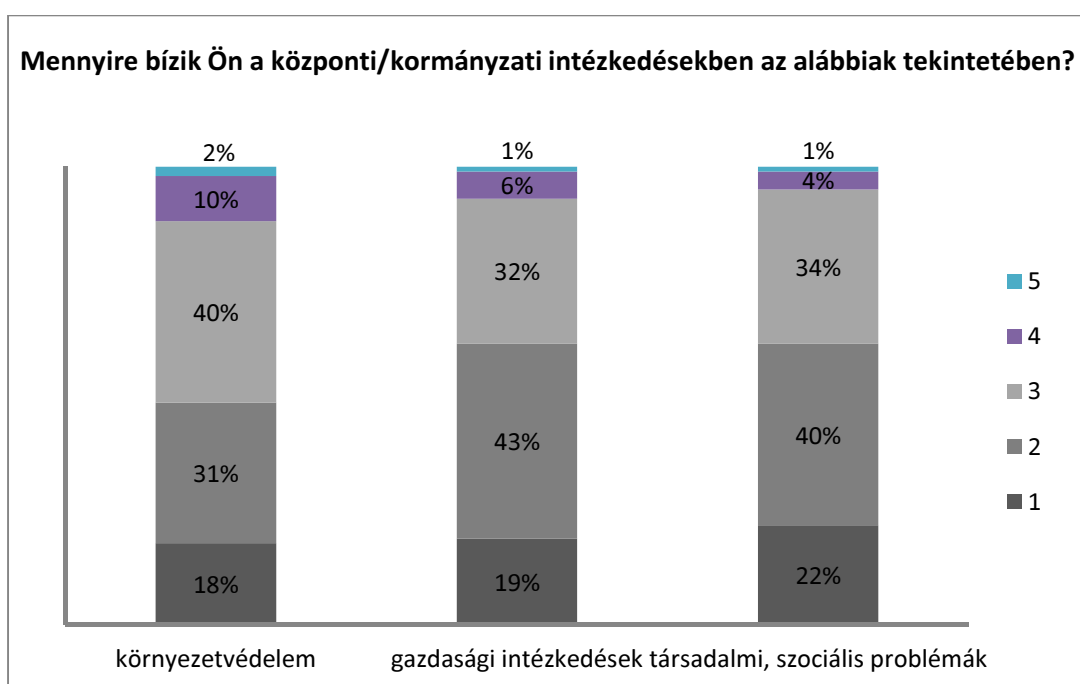
9. ábra A Föld/emberiség problémái súlyosságának megítélése

A legtöbb válaszadó szinte valamennyi problémát 3 feletti súlyosságúnak ítélte. Az egyes (1 = egyáltalán nem súlyos/sürgető) és kettes tartományban kevés jelölést találunk. Ötösnek, azaz nagyon súlyosnak/sürgetőnek a legtöbben (67%) a „levegő-, víz-, és talajszennyezést” találták, ezután a „szegénységet” (57%) és a „globális felmelegedést” (54%) jelölték meg a legtöbben. Ezekből az adatokból arra következtethetünk, hogy a problémákat mindannyian érzékeljük, súlyosságukat, vagy sürgősségüket azonban még elég eltérően értelmezzük. Érdekes például, hogy a „háborúk, terrorizmus” (1-2 jelölést összesen 9%-tól kapott) és az „elidegenedés, magány” (1-2 jelölés összesen 10%-tól) kategóriákban található a legtöbb alacsony fontosságú megítélés.

Térjünk most vissza a fenntartható fejlődés gyakorlati megvalósításának kérdésére és az ezzel kapcsolatos szerepekre. A kormányzatok munkájának – legyen az akár környezetvédelemmel,

akár más egyébvel kapcsolatos – támogatásához és az emberek meggyőzéséhez a döntéshozókkal szembeni nagyfokú bizalomra van szükség. A kérdőív következő pontjaiban erről a bizalomról, valamint a kormányzati intézkedések ismertségéről kérdeztem a válaszadókat.

Az alábbi ábra alapján sajnos azt kell látnunk, hogy a válaszadók többsége mindhárom megemlített területen maximum közepes mértékben bízik a központi/kormányzati intézkedésekben, ezen a területen tehát fontos lenne a lakosság megnyerése, az általános bizalom helyreállítása. Hasonló a helyzet a különböző programok népszerűsítésével kapcsolatban is: a válaszadók 34%-a egyáltalán nem hallott még fenntarthatósággal kapcsolatos központi/kormányzati intézkedésről, 47%-uk pedig ugyan már hallott ilyenről, de nem vett részt benne aktívan. Egyelőre tehát nincs aktív együttműködés ezen a téren sem, mert – ha vannak is ilyen programok – az emberekhez nem jut el a hírük, vagy valamilyen oknál fogva nem vesznek részt bennük:



Forrás: saját szerkesztés

10. ábra A kormányzati intézkedésekkel szembeni bizalom

Fogyasztói szokások

A kérdőív harmadik részében a fogyasztói szokásokat vizsgáltam. A kérdésekkel a lakosság jelenlegi felfogását, igényeit, hozzáállását igyekeztem feltárni.

Elsőként arról kérdeztem a kitöltőket, hogy mi készíti őket vásárlásra. A többség (82%) elmondása szerint csak abban az esetben vásárol új terméket, ha szüksége van rá. Ez alapvetően jó hozzáállás, bár a szükség, mint igény nagyon szubjektív tényező, ezért vásárlási döntéseinknél érdemes elgondolkodnunk azon, hogy a reklámoknak, piaci túlkínálatnak, vagy a társadalmi elvárásoknak köszönhetően talán túl sokszor érezzük szükségét bizonyos árucikkeknek. Az egyes árucsoportok vásárlására vonatkozó kérdésnél máris tetten érhetők ezek a befolyások. Az 1. táblázat adatai azt mutatják, hogy bizonyos árucikkeket valóban csak akkor vásárolunk, ha szükségünk van rá (kisebb/nagyobb háztartási cikkek, autó, kerékpár),

de egyes termékek esetében már engedünk a fogyasztói társadalom nyomásának és néhány évente lecseréljük műszaki cikkeinket, lakásdekorációkat, talán azért mert elavultnak érezzük, vagy ráuntunk, vagy szebbet/újabbat találtunk. A lakásdekoráció és a műszaki cikkek mellett – illetve annál is gyakrabban –legtöbbször ruháinkat cseréljük/újítjuk. Az 1. táblázaton ezeket a figyelemreméltóbb értékeket emeltem ki.

1. táblázat

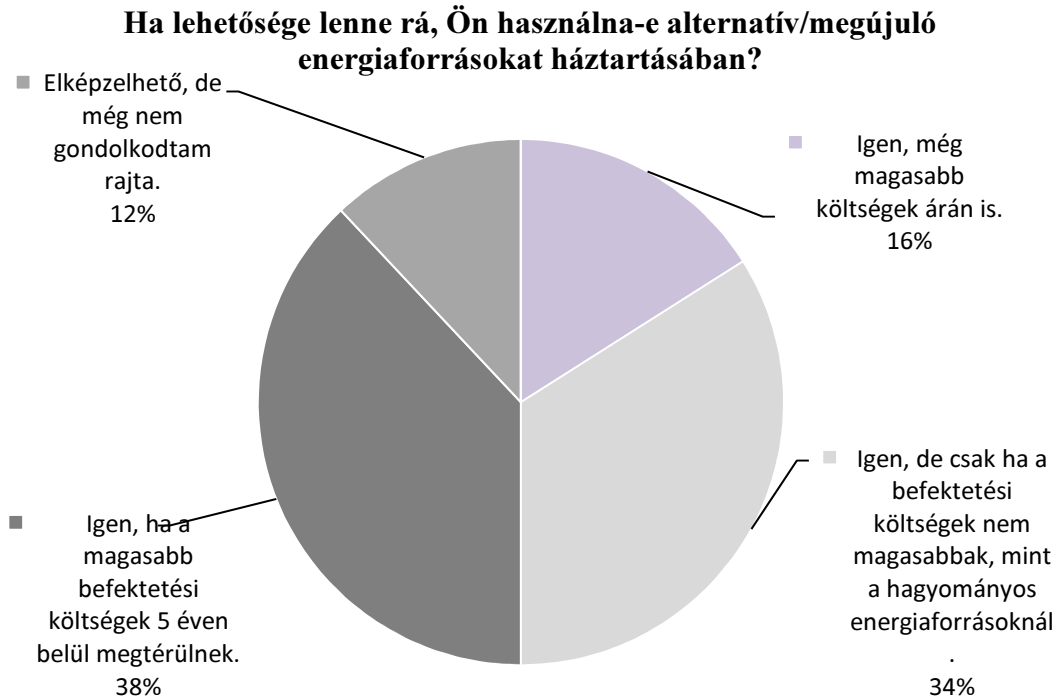
VÁSÁRLÓI SZOKÁSOK FELMÉRÉSE AZ EGYES ÁRUCSOPORTOKRA VONATKOZÓAN (%)

Ön milyen gyakran vásárol újat a következő termékekből?	csak szükség esetén	néhány évente	évente többször	havonta többször
nagyobb háztartási cikk (pl.: hűtő, mosógép)	83	16	1	0
kisebb háztartási cikk (pl.: vasaló, hajszűtő)	71	26	4	0
személyautó	87	13	0	0
kerékpár	84	16	0	0
ruhanemű	28	6	53	12
egyéb műszaki cikk (pl.: tv, telefon)	60	37	3	0
lakásdekoráció	28	30	39	3

Forrás: saját szerkesztés

A közlekedési módunk megválasztásával sokat tehetünk környezetünk megóvásáért. A közlekedési szokásokat firtató kérdésekre kapott válaszok nem meglepőek. A válaszadók 33%-a csak alkalmanként, vagy soha (33%) nem kerékpározik, a tömegközlekedést csupán az emberek 40%-a használja naponta, majdnem ugyanannyian, ahányan a személygépkocsit választják, szintén naponta (36%). A közlekedési mód kiválasztásának legfőbb szempontjai a gyorsaság és a költségek, melyek a megkérdezettek 50 (gyorsaság), illetve 56%-ának (költségek) elsődleges fontosságúak. A kényelem 30%-nak elsődleges fontosságú, míg a környezetterhelés csupán 15%-nak a legfontosabb szempont.

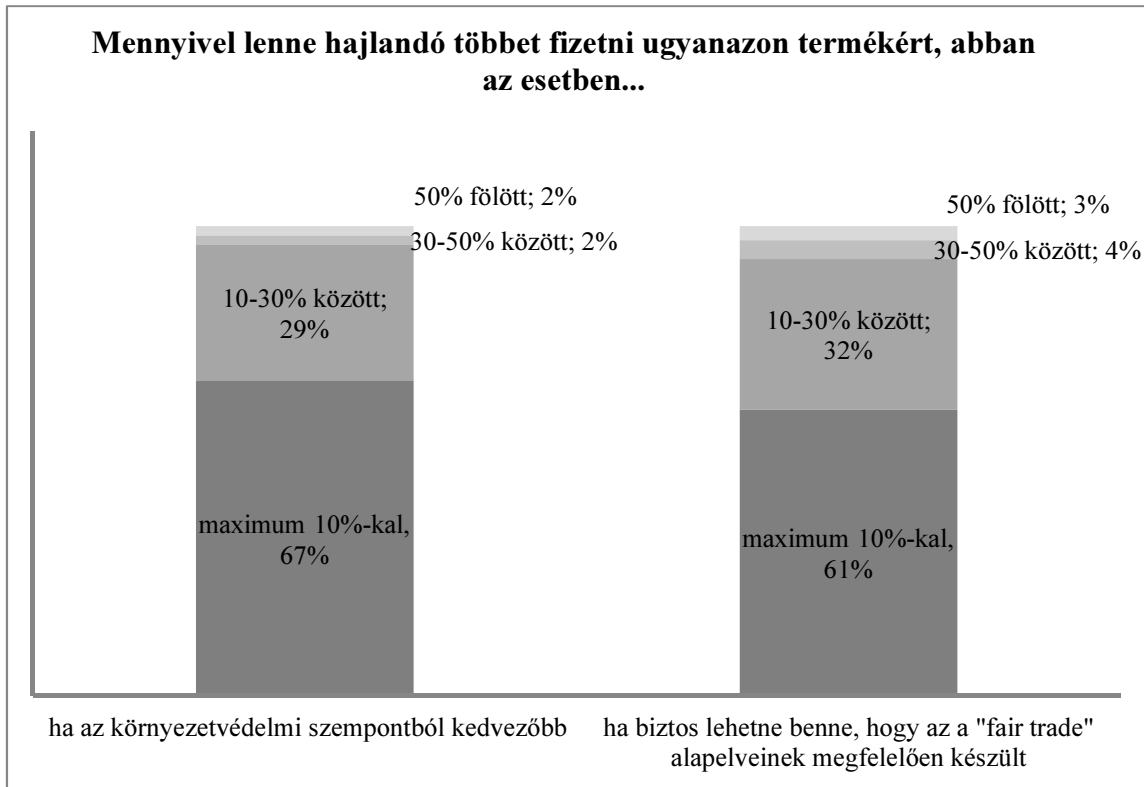
A válaszadók alternatív/megújuló energiaforrásokhoz való viszonya szintén azt jelzi, hogy az átlagemberek készek olyan megoldások és rendszerek használatára, melyek adott esetben még környezetünknek is kedvezőbbek. A költségeknek természetesen itt is kiemelt szerepük van, a válaszadók 34%-a nem vállalna ezért magasabb kiadást, 38%-uk viszont igen, ha az 5 éven belül megtérül. A válaszok összegzését a 11. ábra mutatja.



Forrás: saját szerkesztés

11. ábra Hajlandóság az alternatív/megújuló energiaforrások használatára

Szintén a többletkiadásokra való hajlandóságot szerettem volna felmérni a 12. ábrán szereplő kérdéssel. A válaszokból kiderül, hogy saját pénztárcánkból nem szívesen áldozunk sokat sem környezetvédelemre, sem igazságosságra. Bár valószínűleg sokan vannak, akik nem is engedhetnek meg maguknak drágább termékeket, vagy olyanok is, akik nem hisznek abban, hogy az adott termék valóban környezetkímélőbb, vagy éppen „fair trade”.



Forrás: saját szerkesztés

12. ábra Többletkiadási hajlandóság vizsgálata

A fogyasztásra vonatkozó utolsó kérdésben mindennapi szokásaikról kérdeztem a válaszadókat. Ezek százalékos összegzését a 2. táblázatban mutatom be, melyen kategóriánként a leggyakrabban jelölt válaszokat emeltem ki. A legtöbben a gázfogyasztás minimalizálására, valamint a felesleges fogyasztás (élelmiszer és egyéb termékek) elkerülésére figyelnek oda maximálisan.

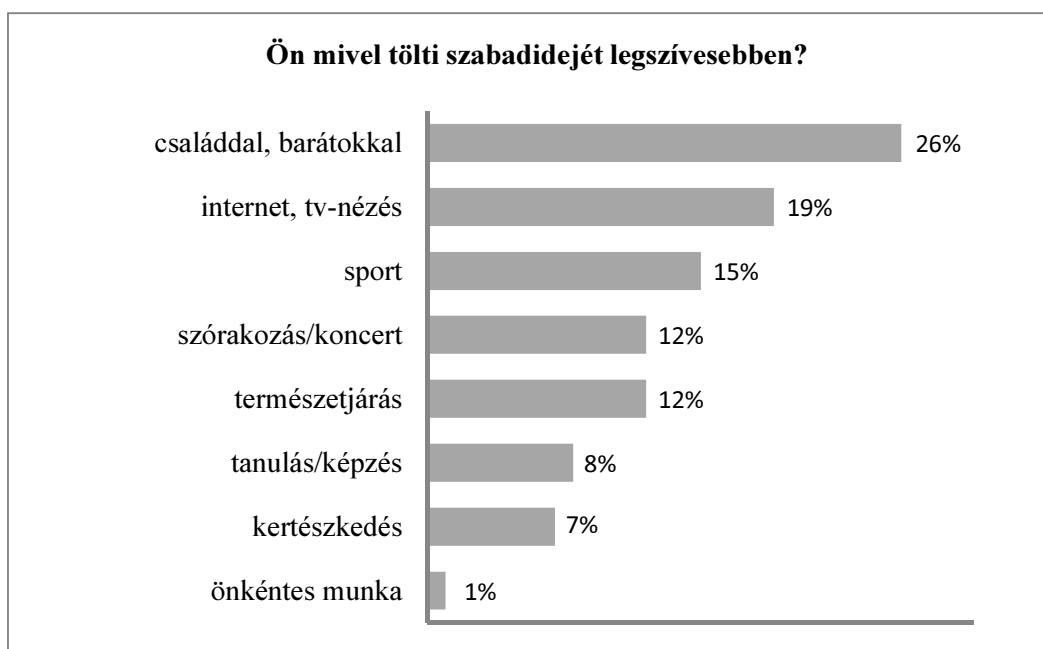
FOGYASZTÓI SZOKÁSOK

Ön háztartásában/ munkája/életvitele során mennyire tartja szem előtt az alábbiakat?	1	2	3	4	5
villamosenergia-fogyasztás minimalizálása	0	7	24	37	32
vízfogyasztás minimalizálása	0	4	32	34	30
gázfogyasztás minimalizálása	3	4	30	30	33
papírfogyasztás minimalizálása	4	11	32	29	25
környezetkímélő vegyszerek alkalmazása mosás, takarítás során	6	22	33	25	15
szelektív hulladékgyűjtés	9	7	22	34	27
igyekszem hazai termékeket, helyi piacokon, helyi termelőktől vásárolni	5	23	27	29	25
megnézem a vásárlás során, hogy a csomagolás környezetvédő-e	32	26	28	9	5
felesleges fogyasztás elkerülése élelmiszerek esetén	3	10	24	36	27
felesleges fogyasztás elkerülése egyéb termékek esetén	4	7	25	29	36
műanyag tasakok használatának minimalizálása	5	16	33	23	22
fair trade termékek vásárlása	19	23	41	9	8

Forrás: saját szerkesztés

Társadalmi szokások

A kérdőív legvégén négy kérdést tettem fel a válaszadók mindennapi szokásaira, önkéntes és közösségi tevékenységére vonatkozóan.



Forrás: saját szerkesztés

13. ábra Szabadidő-eltöltési szokások

A válaszokból kiderül, hogy a családdal és barátokkal való időtöltés után nem sokkal marad le az internet és tv-nézés (13. ábra), hogy a válaszadók 59%-a már vett részt önkéntes munkában (5%-uk rendszeresen) és további 29%-uk szívesen részt venne. Egy helyi közösséghez 39%-uk biztosan, 59%-uk pedig talán csatlakozna, ahol a munkában önkéntesként (54%), vagy nem pénzbeli hozzájárulással (30%) venne részt szívesen.

Következtetések

Hipotézisem szerint a magasabb iskolai végzettség, a jobb anyagi helyzet pozitívan befolyásolja az egyének fenntarthatósággal kapcsolatos attitűdjét. Ezen kívül a vizsgálataim elején úgy gondoltam, hogy a fiatalabb generációk jobban érdeklődnek és több figyelmet fordítanak jövőbeli életterük megóvására.

Ezen feltevéseim igazolása, vagy cáfolása érdekében az alábbiakban csoportokra bontom a válaszadókat és a fenti szempontok szerint megszürt adatokat fogok vizsgálni.

Iskolai végzettség

Ebben a kategóriában a főiskolai/egyetemi diplomával rendelkezőket és a maximum középiskolai bizonyítvánnyal rendelkezőket választottam külön. A két csoport között szembetűnő különbség van a fenntarthatóság fogalmának ismeretében: a legfeljebb középiskolai végzettségűek közül ugyanis 38% egyáltalán nem hallott róla, míg a főiskolát/egyetemet végzettek körében ez az arány csak 8%. További kiemelkedő különbség van a szelektív hulladékgyűjtésben: a főiskolai/egyetemi végzettségűek közül 42%, míg a másik csoportban csupán feleannyian, 21% gyűjti szelektíven a szemetet.

Ezek a megállapítások megerősítettek abbéli elképzelésemben, hogy a magasabb iskolai végzettség pozitívan befolyásolja az egyének – fenntarthatóságot illető – magatartását, és abban is, hogy az oktatásnak kiemelkedő szerepe van a dolgozatban foglalt problémáknak és az egész fenntartható fejlődés koncepciójának lakossághoz való eljuttatásában, valamint a

társadalom szemléletének formálásában. Fontos tehát, hogy a terjesztésben a főiskolák/egyetemek mellett minél nagyobb szerepet vállaljanak az óvodák, általános iskolák és középiskolák is, hogy a gyermekek minél kisebb koruktól kezdve megtanulják óvni a környezetet, nem beszélve a társadalmi problémák iránti helyes szociális érzékek kifejlesztéséről.

Jövedelmi különbségek

Az egy főre jutó havi nettó jövedelem alapján először azt gondoltam, hogy az alábbi két csoportra osztom a válaszadókat: a 200 ezer forint alatt és a 200 ezer forint felett keresőkre. Ezen csoportosítás alapján azonban nem tapasztaltam lényeges különbséget a válaszok között, ezért kíváncsi voltam, milyen változást érhetek el, ha nagyobb jövedelmi különbség van a vizsgált két csoport között. Ehhez a következőkben a 100 ezer forint alatti és a 200 ezer forint feletti egy főre jutó havi nettó jövedelemmel rendelkezőket vizsgáltam. Elgondolásom helyesnek bizonyult, ugyanis ebben az esetben, egyes válaszok tekintetében már lényeges eltérések tapasztalhatók. Nem meglepő módon ezek azok a kérdések, melyeknek anyagi vonzata is van mindennapi választásaink során. Így például az alternatív/megújuló energiaforrásokat még magasabb költségek árán is vállalók a magasabb jövedelemmel rendelkezők esetében 19%, míg az alacsonyabb jövedelműeknél 10%. A több keresettel rendelkezők többet szánnak, – tudnak szánni – a környezetkímélő, vagy „fair trade” termékekre: környezetkímélő termékért, 10-30%-kal többet a magasabb jövedelműek 48%-a fizetne, míg az alacsonyabb jövedelműeknek csak 17%-a. „Fair trade” termékénél, szintén 10-30%-kal magasabb ár esetén 48%-24% az arány.

Ezen adatok alapján tehát elmondható, hogy hipotézisem azon állítását, mely szerint a magasabb jövedelem pozitívan befolyásolja az egyének fenntarthatósági döntéseit, primer kutatásom igazolta. Ez megerősíti az 1994-ben, a Fenntartható Városok Európai Konferenciáján elhangzottakat is, mely szerint a környezeti problémák ellen a szegények tudnak a legkevesebbet tenni. [Charter of European Cities & Towns Towards Sustainability, 1994]

Életkor

Hipotézisem utolsó állításának igazolására életkor szerint ugyancsak két csoportra osztottam a válaszadókat, a 30 év alattiakra és a 30 év felettiekre. Az adatok vizsgálata során érdekes eredményre jutottam, ugyanis személyes véleményem, mely szerint a fiatalok tájékozottabbak, jobban érdeklődnek a fenntarthatóság iránt és jobban odafigyelnek környezetükre, a válaszok alapján tévesnek bizonyult. Tájékozottság szempontjából a két csoport értékei nagyjából megegyeznek. Igaz ugyan, hogy a 30 év felettiak közül többen állították, hogy ismerik a fenntarthatóság fogalmát (64% kontra 58%), de a konkrét jelentésre vonatkozó kérdésben nem teljesítettek jobban (82%-82%). Az új termékek beszerzésénél az idősebbek közül valamennyivel többen mondták, hogy csak szükség esetén vásárolnak (86% kontra 74%) és csupán 2%-ban ugyan, de náluk már megjelenik a fogyasztás visszafogása is, míg ez a 30 év alattiak esetében 0%. A közlekedési mód kiválasztásánál az idősebbek közül többen, 18% tartja elsődleges fontosságúnak a környezetterhelést, szemben a 30 év alattiak 11%-ával. A legszembetűnőbb különbség azonban a szelektív hulladékgyűjtésnél tapasztalható, a 30 év felettiak 44%-a válaszolt igennel az erre vonatkozó kérdésre, míg a 30 év alattiaknak csupán a 25%-a. Hipotézisem ezen részét a primer kutatás eredményei tehát cáfolták.

A kérdőív válaszainak gyűjtése során több olyan visszajelzést kaptam, hogy a kérdések kapcsán a válaszadók elgondolkodtak a kérdéssorban említett környezeti problémákon, fogyasztói szokásaikon, hozzáállásukon. Sokakban ugyanis egyszerűen fel sem merültek korábban ezek a kérdések (18%-uk egyáltalán nem is hallott még a fenntartható fejlődésről).

A kérdőívre adott válaszokat és a válaszadók visszajelzéseit alapul véve, úgy hiszem, az emberek alapvetően szeretnék „jól élni” – és itt a „jól-élésen” a fenntarthatóság alapelveinek megfelelő életmódot értem – de a gyakorlatban nem tudják, mit kell ehhez tenniük.

A kutatásaim során tehát kiderült, hogy az emberek nagy részének a fenntarthatóság, vagy a környezetvédelem nem feltétlenül központi kérdés. Ha azonban a helyi közösség, lakónegyed, önkormányzat, város, vagy ország kialakít egy, mondjuk úgy „fenntartható rendszert”, ahhoz – természetesen némi megszokási/betanulási idő elteltével – a társadalom nagy valószínűséggel alkalmazkodni fog és hétköznapi részévé válik például a szelektív hulladékgyűjtés, a víz-, villany-, papír-, stb.- fogyasztás csökkentése, minimalizálása.

Javaslatok

Nem célokom, hogy egy tanulmány és az abban foglalt primer kutatási vizsgálat alapján a téma igencsak bonyolult, társadalmi- etikai- környezeti és gazdasági kérdéseire választ adjak vagy, hogy összefoglaljam a ma már mindenhol jelen lévő tanácsokat, tippet a környezettudatosság, vagy a fenntarthatóság elérésére.

A kutatás tapasztalatai alapján a legfontosabb javaslatom, hogy elsőként mindannyian saját értékrendünkön, mindennapi választásainkon gondolkodjunk el, majd nézzük meg, hogy fogyasztóként, szülőként, dolgozóként és döntéshozóként mit tehetünk, milyen eszközök állnak rendelkezésünkre a fenntartható fejlődés gyakorlati megvalósítására. Alakítsuk ki, valamint támogassuk, kövessük a megfelelőnek ítélt rendszereket. Legyünk nyitottak és foglalkozzunk a kérdéssel, mert mostani életmódunk saját, utódaink és egész környezetünk jövőjét határozza meg.

Felhasznált irodalom

Beyond GDP (2007): Summary notes from the Beyond GDP conference, 19-20th November 2007, Brussels. p. 4. http://ec.europa.eu/environment/beyond_gdp/download/bgdg-summary-notes.pdf 2013. október 19.

Charter of European Cities & Towns Towards Sustainability [1994]: at European Conference on sustainable Cities & Towns in Aalborg, Denmark, 1994. p. 2-3. http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/aalborg_charter.pdf 2013. október 10.

CZIPPÁN K. – HAVAS P. – VICTOR A. (é. n.): Környezeti nevelés a fenntarthatóságért. Magyar Környezeti Nevelési Egyesület honlap. 1-2. o. http://mkne.hu/NKNS_uj/a_%20ff_%20pedagogiaja.pdf 2013. július 14.

DINYA L. (2008): Biomassza alapú fenntartható energiagazdálkodás. 5-13. o. http://websrv.bzlogi.hu/bzaka/bzaka_files/File/tudomany_unnepe_2008/dr.%20dinya%20aszlo.pdf 2013 június 9. █

DINYA L. (2009): Fenntarthatósági kihívások és a biomassza-alapú energiatermelés. *Gazdálkodás*, 53. évf., 4. sz., 311-324. o. <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/92488/2/DinyaL.pdf> 2013. június 20.

Forbes honlap

http://www.forbes.com/global2000/list/#page:1_sort:3_direction:desc_search:filter:All%20industries_filter:All%20countries_filter:All%20states 2013. július 14.

FREID M. (fel. szerk.) (2012): Magyarország, 2011. A Központi Statisztikai Hivatal kiadványa. 143. o. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2011.pdf> 2013. október 12.

GROOTEN, M. (ed.) (2012): WWF Living Planet Report 2012. ISBN 978-2-940443-37-6. p. 45. http://www.footprintnetwork.org/images/uploads/LPR_2012.pdf 2013. november 03.

KARCAGI-KOVÁTS A. – KUTI I. (2012): A készletek általános elmélete és a fenntartható fejlődés. *Magyar Tudomány*, 173. évf. 2012/2. szám. 216-225. o. <http://www.matud.iif.hu/MT2012-02.pdf> 2013. július 10.

KOVÁTS-NÉMETH M. [2011]: A fenntarthatóságra nevelés szükségessége. *Magyar Tudomány*, 172. évf. 2011/10. szám, 1173-1174. o. <http://www.matud.iif.hu/2011/10/03.htm> 2013. június 20.

Központi Statisztikai Hivatal honlap. <http://www.ksh.hu/> 2013. július 14.

LÁNG I. (2003): *A fenntartható fejlődés Johannesburg után*, Budapest, Agroinform Kiadóház, 42. o.

LATOUCHE, S. (2011): *A Nemnövekedés diszkrét bája*. Szombathely, Savaria University Press, 29. 37. o.

SCHWAB, K. (ed.) (2011): The Global Competitiveness Report 2011-2012. World Economic Forum, Geneva, SRO-Kundig, ISBN-13: 978-92-95044-74-6. p. 53. 55. 65. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf 2013. november 17.

SEBESTYÉN I. (2011): Fenntartható fejlődés. *Civil fórum*, XII. évf. 4. szám, 2011. október – december. 3. o. http://civilforumlap.files.wordpress.com/2012/05/cf2011_4_web.pdf 2013. június 08.

SZARKA L. (2010): Szempontok az energetika és környezet kapcsolatához. *Magyar Tudomány*, 171. évf. 2010/8. szám. 979-989. o. <http://www.matud.iif.hu/2010-08.pdf> 2013. június 20.

Szerző:

Kórik Krisztina MSc

UBM Feed Kft.

korik.krisztina@gmail.com